

YTTRANDE

Datum
2019-09-11

Dnr
2341-19-4.5.1
Aktbilaga
31

Stockholms tingsrätt
Stockholms.tingsratt.avdelning3@dom.se

STOCKHOLMS TINGSRÄTT
Avdelning 3
INKOM: 2019-09-11
MÅLNR: FT 4398-19
AKTBIL: 33

Mål nr FT 4398-19; Anne-Marie Kagarp ./ staten genom Justitiekanslern angående skadestånd

Med anledning av tingsrättens föreläggande yttrar sig staten enligt följande.

Som anförts i svaromålet är de faktiska sakförhållandena i målet ostridiga. Staten har också vid sammanträdet för den muntliga förberedelsen förklarat att staten inte bestrider de omständigheter som har angetts i bevisemat för det återopade förhöret med Anne-Marie Kagarp. Den bakgrundsbeskrivning som antecknats i stämningsansökan, och som intagits i tingsrättens sammanställning, innehåller emellertid skrivningar som enligt statens mening inte bör ingå i bakgrundsbeskrivningen i en kommande dom. Det rör sig om förhållanden som inte har någon relevans för de frågor som ska prövas i målet och som staten inte heller har någon kännedom om. Enligt staten skulle de faktiska omständigheterna i målet kunna sammanställas enligt följande.

BAKGRUND

Anne-Marie Kagarp har varit föremål för löneutmätning. I slutet av februari 2018 uppgick hennes skuld hos Kronofogdemyndigheten till 117 689 kr. Vid den tiden hade hon en månadslön efter skatt på 20 242 kr.

I beslut den 21 februari 2018 bestämde Kronofogdemyndigheten utrymmet för löneutmätning, dvs. det belopp som varje månad ska dras av från lönen för att betala av skulden, till 13 566 kr. Förbehållsbeloppet, dvs. den del av månadslönen som Anne-Marie Kagarp skulle få behålla, bestämdes till 6 676 kr.

Den 18 april 2018 betalade Anne-Marie Kagarp, med ekonomisk hjälp av sin sambo, in ett belopp om 100 000 kr till Kronofogdemyndigheten. Inbetalningen bokfördes hos myndigheten den 19 och 20 april 2018. På grund av den löpande räntan hade skulden ökat något, varför inbetalningen inte kom att täcka hela skulden.

Den 24 april 2018 upptäckte Anne-Marie Kagarp, genom sin lönespecifikation för april, att hennes lön den månaden skulle utmätas med 13 566 kr. Detta trots att den återstående skulden hos Kronofogdemyndigheten uppgick till 5 241 kr. Hon kontaktade myndigheten per e-post samma dag och påpekade felet.

Den 25 april 2018 utmättes 13 566 kr av Anne-Marie Kagarps lön. Kronofogdemyndigheten besvarade Anne-Marie Kagarps e-post dagen efter utmätningen, dvs. den 26 april 2018, och uppgav att det överskjutande beloppet om 8 325 kr skulle betalas tillbaka så snart som möjligt.

Den 27 april 2018 fattade Kronofogdemyndigheten ett begränsningsbeslut innebärande att löneutmätningen skulle upphöra när ytterligare 5 359 kr hade inkommit. Beslutet var felaktigt eftersom skulden redan var fullbetald.

Den utmätning som hade skett den 25 april 2018 registrerades hos Kronofogdemyndigheten den 9 maj 2018. Två dagar senare, den 11 maj 2018, upphävde myndigheten begränsningsbeslutet från den 27 april 2018. Anne-Marie Kagarps arbetsgivare underrättades emellertid inte om att beslutet hade upphävts. Detta fick till följd att arbetsgivaren den 25 maj 2018 betalade in ett belopp om 5 359 kr av Anne-Marie Kagarps lön till Kronofogdemyndigheten trots att skulden redan var betald.

Anne-Marie Kagarp kontaktade vid ett flertal tillfällen Kronofogdemyndigheten utan att få något klart besked om när beloppen skulle återbetalas till henne.

Det överskjutande belopp om 8 325 kr som felaktigt hade utmätts i april 2018 återbetalades till Anne-Marie Kagarp den 22 maj 2018. Det belopp om 5 359 kr som arbetsgivaren hade betalat in i maj 2018 registrerades av Kronofogdemyndigheten först den 27 juni 2018. Medlen återbetalades till Anne-Marie Kagarp samma dag.

YRKANDEN OCH INSTÄLLNING

Tingsrättens sammanställning över statens inställning och bestridande-grunder är korrekt.

UTVECKLING AV TALAN

För att underlätta förståelsen för statens utveckling av talan önskas en annan rubricering, disposition samt vissa förtydliganden och tillägg beträffande dessa avsnitt. För enkelhetens skull kan samtliga avsnitt i den delen ersättas med följande rubriker och text.

Skadestånd för ideell skada med stöd av 2 kap. 15 § regeringsformen

Utgångspunkten i svensk skadeståndsrätt är att ersättning endast lämnas för ekonomisk skada. För att ideell skada ska ersättas krävs som princip uttryckligt stöd i lag (se prop. 2000/01:68 s. 17).

Sådant lagstöd finns i 3 kap. 2 § 2 skadeståndslagen. Skadestånd för ideell skada med stöd av den bestämmelsen förutsätter emellertid att det har begåtts ett integritetskränkande brott. Sedan den 1 april 2018 finns även enligt 3 kap. 4 § skadeståndslagen en rätt till ersättning för ideell skada vid överträdelse av Europakonventionen.

Enligt staten bör därför Anne-Marie Kagarps talan i första hand prövas mot bestämmelsen i 3 kap. 4 § skadeståndslagen. Högsta domstolens praxis ger inte stöd för något annat. De rättsfall som Anne-Marie Kagarp åberopat till stöd för att prövningen i första hand ska ske enligt regeringsformen handlar inte om skadestånd och saknar därmed relevans för prövningen i detta mål.

Det finns inte någon särskild lagreglering om rätt till ersättning vid överträdelser av de grundläggande fri- och rättigheterna i 2 kap. regeringsformen. Det har inte heller utvecklats någon rättspraxis som ger en generell rätt till ersättning vid överträdelser av dessa rättigheter.

I två fall har frågan om rätt till ideell ersättning för vissa överträdelser av regeringsformen avgjorts av Högsta domstolen. Av rättsfallen NJA 2014 s. 323 (Medborgarskapet I) och NJA 2018 s. 103 (Medborgarskapet II) framgår att staten kan bli ersättningsskyldig för ideell skada utan särskilt lagstöd vid en överträdelse av 2 kap. 7 § regeringsformen.

Rättsfallen rör en mycket speciell situation – avregistrering av medborgarskap – och Högsta domstolen har enbart tagit ställning till frågan om ersättning utan annat lagstöd kan utgå med stöd av 2 kap. 7 § regeringsformen. Avgörandena kan inte anses innebära en allmän princip med innebörden att överträdelser av även andra fri- och rättigheter i regeringsformen medför rätt till ideellt skadestånd.

Vad gäller rättsfallet NJA 2014 s. 332 (Gränsälvsfisket) ska först noteras att det inte rör skadestånd utan ersättning för en rådighetsinskränkning. Enligt Högsta domstolen kan sådan ersättning utgå utan annat lagstöd om lagstiftningen som möjliggör rådighetsinskränkningen inte ger någon ledning i ersättningsfrågan och en intresseavvägning leder till slutsatsen att ersättning ska betalas. Högsta domstolen fann att bestämmelsen om egendomsskyddet (numera 2 kap. 15 § regeringsformen) gav uttryck för en allmän rättsgrund-sats om rätt till ersättning vid rådighetsinskränkningar i vissa fall. Den ersättning som beviljades avsåg följaktligen ersättning för ekonomisk förlust till följd av en viss rådighetsinskränkning och inte skadestånd, än mindre skadestånd för ideell skada.

Det kan tilläggas att omständigheterna i målet var speciella eftersom talan avsåg en förordning som tidigare konstaterats vara grundlagsstridig. Omständigheterna i detta mål motsvarar därför inte de som var för handen i NJA 2014 s. 332 och kan inte åberopas som stöd för en rätt till skadestånd för ideell skada på grund av en överträdelse av egendomsskyddet.

Det går inte att av något av ovan nämnda avgöranden dra slutsatsen att det finns någon generell rätt till skadestånd vid överträdelser av de grundläggande fri- och rättigheterna i 2 kap. regeringsformen. Tvärtom finns det vare sig i förarbeten, doktrin eller praxis stöd för att någon rätt till ersättning för ideell skada kan utges vid en överträdelse av 2 kap. 15 § regeringsformen. Det saknas således rättsligt stöd för att utge skadestånd för ideell skada med stöd av regeringsformen i detta fall.

En eventuell utvidgning av rättighetsansvaret innehåller frågeställningar av principiell natur som det bör ankomma på lagstiftaren att ta ställning till. En parlamentarisk utredning har tillsatts för att bl.a. överväga om en rätt till ersättning från det allmänna för skada som orsakats vid överträdelser av de grundläggande fri- och rättigheterna i 2 kap. regeringsformen ska regleras i lag (se kommittédirektiv 2018:92). Mot den bakgrunden saknas det skäl att genom praxis införa någon ytterligare rätt till skadestånd vid överträdelser av regeringsformen.

Skadestånd för ideell skada med stöd av 3 kap. 4 § skadeståndslagen

Enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till Europakonventionen ska varje fysisk eller juridisk person ha rätt till respekt för sin egendom och ingen får berövas denna annat än i det allmännas intresse och under de förutsättningar som anges i lag och i folkrättens allmänna grundsatser. Detta inskränker dock inte en stats rätt att genomföra sådan lagstiftning som staten finner nödvändig för att reglera nyttjandet av egendom i överensstämmelse med det allmännas intresse. Ett intrång i den enskildes äganderätt ska ske i enlighet med lag, ha ett legitimt syfte och åtgärden måste stå i proportion till det syfte som ska uppnås (se t.ex. Hellborg mot Sverige, no. 47473/99, dom den 28 februari 2006, p. 45 och NJA 2004 s. 336).

Det är ostridigt i målet att Kronofogdemyndigheten vid två tillfällen har utmätt sammanlagt 13 684 kr av Anne-Marie Kagarps lön trots att det inte fanns någon korresponderande skuld. De felaktiga löneutmätningarna har i huvudsak berott på Kronofogdemyndighetens dröjsmål med registreringen av influtna medel.

Utmätningarna av Anne-Marie Kagarps lön har utgjort ett intrång i hennes egendomsskydd såsom detta kommer till uttryck i artikel 1 i första tilläggsprotokollet till Europakonventionen. Det står klart att intrånget inte har skett i enlighet med lag eftersom de utmätta beloppen har överstigit den skuld som fanns kvar efter inbetalningarna. Anne-Marie Kagarps rättigheter enligt Europakonventionen har alltså åsidosatts genom Kronofogdemyndighetens agerande. Åsidosättandet innebär också fel eller försummelse enligt 3 kap. 2 skadeståndslagen.

En konstaterad överträdelse av Europakonventionen medför emellertid inte en automatisk rätt till skadestånd. Det kan vara tillräckligt att överträdelsen avhjälpes eller gottgörs på något annat sätt. Detta framgår uttryckligen av 3 kap. 4 § skadeståndslagen. Enligt bestämmelsens andra stycke ska skadestånd endast utges i den utsträckning det är nödvändigt för att gottgöra överträdelsen.

Av förarbetena framgår att i fråga om begränsade skador, eller om en ekonomisk skada i praktiken redan har kompensrats och ytterligare gottgörelse inte är nödvändig, kan den enskilde i vissa fall anses gottgjord även utan att en ersättning döms ut, t.ex. genom att överträdelsen erkänns. En skadelidande kan alltså även inom ramen för en skadeståndsprocess

gottgöras på annat sätt än genom skadestånd, dvs. i form av ett erkännande från staten, genom en dom som klargör att den enskilde har fått sina rättigheter enligt konventionen överträdna. Ett sådant erkännande kan innebära en betydelsefull upprättelse (se prop. 2017/18:7 s. 33 f.).

I detta sammanhang kan det framhållas att Högsta domstolen i flera avgöranden har tagit ställning till frågan om huruvida någon lägsta gräns bör gälla för skadestånd vid överträdelser av Europakonventionen. Högsta domstolen har uttalat att en rätt till ersättning förutsätter att skadan är av någon storleksordning och att ekonomisk gottgörelse inte bör fjärmas alltför mycket från vad som gäller när skadestånd döms ut i jämförbara fall. Om en överträdelse av en konventionsrättighet har inträffat, är det i och för sig viktigt att det allmänna tar ansvar för saken och att överträdelsen erkänns. Vid mindre ideella skador bör ett sådant erkännande av överträdelsen vara en tillräcklig gottgörelse. För närvarande gäller enligt domstolens praxis att ifall omständigheterna inte motiverar ersättning med 10 000 kr eller mer, så får den skadelidande i regel nöja sig med annan gottgörelse (se NJA 2012 s. 211 I p. 26, NJA 2013 s. 842 p. 61 och NJA 2014 s. 499 II p. 17 samt prop. 2017/18:7 s. 33 f. och s. 66).

Justitiekanslern har inom ramen för sin frivilliga skadereglering i vissa fall utgett ersättning med 10 000 kr för ideell skada till följd av Kronofogdemyndighetens dröjsmål med registrering av inbetalda medel och felaktiga löneutmätning. Omständigheterna i de fallen skiljer sig dock från detta mål genom att de felaktiga utmätningarna pågått under en längre period (fem månader eller längre) under vilken sökanden tvingats leva på en inkomstnivå som väsentligt understigit den nivå som lagstiftaren har fastställt (jfr Justitiekanslerns beslut i ärenden med dnr 2408-13-40 och 2916-18-4.3, tingsrättens aktbilaga 11 samt bilagan till detta yttrande). I de fall där konventionsöverträdelsen pågått under en kortare period har någon ersättning inte utgått utan sökanden har ansetts gottgjord genom återbetalningen och statens erkännande av överträdelsen samt, i förekommande fall, genom ersättning för kränkning av den personliga integriteten (jfr Justitiekanslerns beslut i ärenden med dnr 7046-16-40, 588-18-4.3 och 1031-18-4.3, tingsrättens aktbilaga 9 och 12).

I svensk rätt är huvudregeln att skadestånd är kompensatoriskt och det finns inte anledning att anse att nationella skadestånd vid konventionsöverträdelser ska ha en särskild preventiv funktion. Ersättningsbeloppen för ideell skada ska enligt förarbetena bestämmas utifrån överträdelsens art och omständigheterna i övrigt (se prop. 2017/18:7 s. 38 f.). Vad Anne-Marie Kagarp har anfört bl.a. om att det inträffade inte varit en isolerad händelse utan en följd av systematiska brister hos Kronofogdemyndigheten är således inte omständigheter som ska beaktas vid bedömningen av om skadestånd ska utgå och i så fall med vilket belopp.

Staten ifrågasätter inte att de felaktiga utmätningarna har försatt Anne-Marie Kagarp i en ansträngd ekonomisk situation. Staten ifrågasätter inte heller att Kronofogdemyndighetens oklara besked om när medlen skulle återbetalas har orsakat osäkerhet och oro hos Anne-Marie Kagarp. Till skillnad från de

fall då ersättning för ideell skada beviljats har de felaktiga utmätningarna av Anne-Marie Kagarps lön emellertid inte inkräktat på det belopp som enligt 7 kap. 4 och 5 §§ utsökningsbalken ska undantas för gäldenärens och dennes familjs underhåll (förbehållsbeloppet). Kronofogdemyndigheten har vidare återbetalat de utmäta beloppen till Anne-Marie Kagarp efter 27 respektive 33 dagar. Satt i relation till de fall där ersättning för ideell skada beviljats har överträdelsen i detta fall således inte pågått under någon längre period.

Vid bedömningen av om det är nödvändigt att utge skadestånd enligt 3 kap. 4 § skadeståndslagen bör även beaktas att Anne-Marie Kagarp tillerkänns ersättning för kränkning av sin personliga integritet med stöd av personuppgiftslagen och dataskyddsförordningen (jfr bl.a. Justitiekanslerns beslut i ärende med dnr 7046-16-40, tingsrättens aktbilaga 9). Bestämmelserna har visserligen olika skyddsändamål men det är i detta fall samma faktiska händelseförlopp som ligger till grund för tillämpningen av bestämmelserna. Utmättningsbesluten har också beaktats vid bedömningen av vilket belopp som bör utges med anledning av registerskadan (se nedan).

Den rättighetsöverträdelse som Anne-Marie Kagarp har varit utsatt för får således anses gottgjord genom återbetalningen, genom statens erkännande av överträdelsen och genom skadeståndet för kränkning av den personliga integriteten. Det är därmed inte nödvändigt att utge skadestånd för ideell skada med stöd av 3 kap. 4 § skadeståndslagen. Under alla förhållanden är omständigheterna inte sådana att ersättning med 10 000 kr eller mer för ideell skada är motiverat (jfr NJA 2013 s. 842 p. 61). Något skadestånd för konventionsöverträdelsen ska därför inte utgå.

Skadestånd för ideell skada med stöd av personuppgiftslagen och EU:s dataskyddsförordning

Staten medger att Kronofogdemyndighetens behandling av Anne-Marie Kagarps personuppgifter har stått i strid med tillämpliga bestämmelser i personuppgiftslagen och EU:s dataskyddsförordning och att hon därför har rätt till ersättning för kränkning av sin personliga integritet med 5 000 kr.

Justitiekanslern har i flera tidigare beslut påtalat att det är av stor vikt för den enskilde att uppgifter om influtna medel i mål om verkställighet registreras utan större dröjsmål. I Anne-Marie Kagarps fall har registreringen av inbetalningarna dröjt 14 respektive 33 dagar, vilket är oacceptabelt länge. Dröjsmålet har lett till att medel har utmätts hos Anne-Marie Kagarp trots att skulden varit betald. Uppgifterna om Anne-Marie Kagarps betalningar och skulder har därmed inte varit så aktuella eller uppdaterade som ändamålet med behandlingen har krävt.

Ersättning för kränkning enligt personuppgiftslagen respektive immateriell skada som uppkommit till följd av en överträdelse av dataskyddsförordningen får uppskattas efter skälighet mot bakgrund av samtliga omständigheter i det aktuella fallet. Vid bedömningen bör bl.a. beaktas om det har varit fråga om registrering av personuppgifter av känslig art, om det

funnits risk för otillbörlig spridning av uppgifterna och om den felaktiga behandlingen fått eller kunnat få några beaktansvärda negativa konsekvenser för den registrerade (se prop. 1997/98:44 s.143 f.).

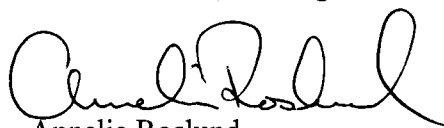
Syftet med ersättning för kränkning vid överträdelser av personuppgiftslagens regler är att den ska kompensera känslor hos den skadelidande och ge upprättelse. Högsta domstolen har slagit fast att kränkingsersättning enligt personuppgiftslagen ska bestämmas utifrån en bedömning av den kränkning som typiskt sett kan anses ha uppkommit (se NJA 2013 s. 1046). Ersättningsnivån i fall som inte kan anses allvarliga bör ligga under 5 000 kr. Ersättning för kränkningar som är att bedöma som mindre allvarliga, om än inte helt obetydliga, bör normalt bestämmas till ett schablonbelopp på 3 000 kr.

Dröjsmålet med registreringen av inbetalningarna har i detta fall föranlett negativa konsekvenser för Anne-Marie Kagarp i form av felaktiga utmätningar. Skadeståndet för kränkning av Anne-Marie Kagarps personliga integritet bör därför med ledning av gällande praxis utgå med skäliga 5 000 kr.

Målets fortsatta handläggning

Staten har vitsordat i princip samtliga faktiska sakförhållanden i målet. Även de omständigheter som har angetts i bevistemat för det återopade förhöret med Anne-Marie Kagarp har vitsordats av staten. Staten anser därför att målet med fördel kan avgöras utan huvudförhandling. För det fall tingsrätten finner att målet ska avgöras på handlingarna önskar staten möjlighet att skriftligen få slutföra sin talan.

På Justitiekanslerns vägnar

Annelie Roslund

Måns Norman

Bilaga: Justitiekanslerns beslut den 20 mars 2019 i ärende med dnr 2916-18-4.3